

С.Б. Боднар – аспірант юридичного факультету
Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича;
науковий керівник – д-р юрид. наук, проф., зав. кафедрою теорії та історії держави і
права юридичного факультету Чернівецького національного університету ім. Ю.
Федьковича **А.А. Козловський**

РІВНІСТЬ ТА РІВНОПРАВНІСТЬ: ДІАЛЕКТИЧНА ЄДНІСТЬ

Переосмислення змісту відношень “людина – право”, “людина – держава” у нових для України політичних, соціокультурних і економічних умовах є сьогодні тим напрямком, що зумовлює постановку актуальних науковознавчих завдань.

Суспільне буття людини не вичерпується державою, воно реалізується й у різних групах, від родини до економічних, соціальних, політичних і культурних груп, кожна з яких має власну автономію, створюють власні правила поведінки, які вступають у складні відносини з офіційним правовим порядком.

Але навіть демократична, правова держава з її досконалим законодавством та законністю не може виключити протиріч між внутрішньою та зовнішньою свободою індивіда [1, с. 456].

У даній ситуації єдиною альтернативою є урівноваження шляхом встановлення рівноправності, знаходження справедливої міри, меж самореалізації кожної особи. Проте встановлення такого соціокультурного режиму породжує інше протиріччя, яке нерозривно пов’язане з проблемами демократії – між рівністю та рівноправністю.

Дані категорії можна вважати однопорядковими, але аж ніяк не тотожними. З одного боку – це характеристика певного соціального стану, фізичних, розумових та інших властивостей, складова частина багатьох соціальних ідеалів. З іншого боку, у сфері права, рівність зумовлює існування егалітарної функції права, завданням якої є створення і захист рівних умов для вільного розвитку особистості [2, с. 153]. “... Будь-який позитивний закон, як конкретне вираження або застосування права, до якого б конкретного змісту він, втім, не відносився, завжди передбачає рівність як свою загальну і безумовну форму, перед законом всі рівні, без цього він не є закон... Правда або справедливість не є рівністю взагалі, а тільки рівністю у належному” [3, с. 18-24].

За допомогою права нерівність, безперечно, підпорядковується принципу правової рівності [4, с. 5]. Ось чому філософська основа принципу фактичної рівності давно залишена як безпідставна.

Формальна рівноправність знаходиться у різкому антагонізмі по відношенню до реальної рівності: в силу об’єктивно існуючої нерівності фізичних можливостей, умов життя тощо свобода повинна вести до нерівності соціальних статусів, і навпаки – реальна рівність можлива тільки через примус, державне регулювання і обмеження вільної самореалізації особи [5, с. 229].

Правове розуміння рівності означає рівність перед законом, процесуальну рівність (у розумінні захисту від дискримінації) та рівність

стартових умов. В цьому контексті постає проблема співвідношення егалітарної функції права та волі до самоствердження, до свободи.

На перший погляд, тут існує нерозв'язна антиномія, причому право в ній грає роль антицінності – чогось обмежуючого, тягаря. Насправді ж, між егалітаризмом і волею до самоствердження антиномії не існує. Рівність в праві існує лише у формі рівноправності, рівних стартових умов [6, с. 90]. Право навпаки допомагає кожній людині самоствердитися, гарантує їй свободу, захищає її від неправових посягань інших людей.

Учасники правовідносин рівні як особи, рівні у своїй правоздатності, але не в обсягу набутих суб'єктивних прав. Вона означає дотримання зовнішньої форми (надання рівної правоздатності) на шкоду сутності. Проте завдання такої шкоди – благодатне, оскільки внутрішня сутність передається в розпорядження індивіда і стає його свободою.

Теза про те, що всі особи повинні мати однакові суб'єктивні права та стартові можливості для самореалізації є незаперечною. Проте ці теоретичні положення на практиці породжують, як мінімум, два дещо парадоксальних протиріччя: 1) рівність неминує тягне за собою руйнування рівноправності (оскільки зрівнювання, наприклад, у сфері розподілу суспільних благ є несправедливим і заперечує рівноправність); 2) рівноправність – закріплене в законі рівне положення суб'єктів права у реалізації своїх можливостей – об'єктивно стає джерелом нерівності, оскільки фактичні можливості відрізняються.

Для того, щоб уникнути соціальної напруги, конфліктів, сучасна держава повинна виходити з позицій своєрідного компромісу – всі особи повинні бути і рівні, і рівноправні настільки, наскільки це можливо, виходячи із даного співвідношення. Оскільки незаперечним є той факт, що ні повну рівність, ні повну рівноправність жодна демократія не в змозі забезпечити.

Література

1. Шеллинг Ф.В.И. Соч. – Т.1. – М., 1998. – 234 с.
2. Бачинін В.А., Панов В.І. Філософія права: Підручник для юрид. спец-тей вищих навч. закладів освіти. – К.: Видавничий дім “Ін Юре”, 2002. – 472 с.
3. Соловьев В.С. Право и нравственность. – Минск: Харвест, М.: АСТ, 2001. – 192 с.
4. Нерсесянц В.С. Право – математика свободы. Опыт прошлого и перспективы. – М.: Юристъ, 1996. – 160 с.
5. Франк С.Л. По сторону “правого” и “левого” // Новый мир. – М., 1990. – № 4. – С. 220-239.
6. Бердяев Н.А. Философия неравенства. – М.: ИМА-пресс, 1990. – 288 с.

Бондар, С.Б. Рівність та рівноправність: діалектична єдність [Текст] / С.Б. Бондар // Права людини в умовах сучасного державотворення: теоретичні і практичні аспекти: зб. тез доп. І Міжнародної науково-практичної конференції студентів і молодих вчених (8-9 грудня 2006 р.) . – Суми: УАБС НБУ, 2006. – С. 20-22.